

3849

۱۵۰

۱

۴۹۶

جواهری

الحمد لله رب العالمین

www.ketab.ir

شرح

جواهر البلاغہ

بہ ہمراہ ترجمہ

جلد اول

مؤلف:

محمود مؤذن سلطان آبادی

سرشناسه : مؤذن سلطان آبادی، محمود، ۱۳۵۵ -
 عنوان و نام پندیاور : شرح جواهر البلاغه به همراه ترجمه/مؤلف محمود مؤذن سلطان آبادی.
 مشخصات نشر : قم : انتشارات دارالعلم، ۱۳۹۸.
 مشخصات ظاهری : ۲ ج.
 شابک : نوره 978-964-204-468-9 ج. 2۱-978-964-204-467-6 ج. ۲ 978-964-204-469-6
 وضعیت فهرست نویسی : فیا
 یادداشت : فارسی- عربی.
 یادداشت : چاپ فلی: قم: میراث ماندگار، ۱۳۹۵.
 موضوع : اشعری، احمد، ۱۸۷۸-۱۹۴۳ م. . جواهر البلاغه فی المعانی و البیان و البديع- نقد و تفسیر
 موضوع : زبان عربی -- معانی و بیان
 موضوع : زبان عربی -- بديع
 شناسه افزوده : اشعری، احمد، ۱۸۷۸-۱۹۴۳ م. . جواهر البلاغه فی المعانی و البیان و البديع . شرح
 رده بندی کتبه : ۲۰۲۸/PJ۸
 رده بندی دیویی : ۴۰۲۷/۸۰۸
 شماره کتابشناسی ملی : ۵۷۱۷۵۲۱

نام کتاب: شرح جواهر البلاغه (جلد اول)

مؤلف: محمود مؤذن سلطان آبادی

ناشر: انتشارات دارالعلم

صفحه آرا و طراح: رضا فهیمی

نوبت چاپ: پنجم تابستان ۹۸ (اول ناسر)

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۴۷۵۰۰ تومان

تعداد صفحات : ۴۹۶ صفحه وزیری

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۰۴-۴۶۷-۲

مراکز پخش:

دفتر مرکزی / قم خیابان معلم ، میدان روح الله نبش کوچه ۱۹ پلاک ۱۰

تلفن / ۹ - ۳۷۷۴۴۲۹۸ فکس / ۳۷۷۴۱۷۹۸

دفتر تهران / خیابان انقلاب، ۱۲ فروردین، ساختمان تجاری ناشران

طبقه همکف شماره ۱۸ / ۱۶ تلفن: ۶۶۹۵۵۴۰۵-۶۶۹۷۳۸۰۹

فهرست مطالب

۱۱	پیشگفتار
۱۲	مقدمه
۲۲	تمهید
۳۶	الفصاحة
۴۸	فصاحة المفرد
۳۷	فصاحة الكلام
۵۷	فصاحة المتكلم
۶۲	البلاغة
۶۴	بلاغة المتكلم
۷۰	اساليب البيان
۷۱	وانواع الأساليب ثلاثة
۷۸	مواضع المسند ثمانية:
۸۱	و مواضع المسند إليه ستة
۸۳	الباب الأول
۸۴	فی تقسیم الكلام إلى خبر وإنشاء المبحث الأول
۸۳	«فی حقيقة الخبر»
۸۵	المقاصد و الأغراض التي من أجلها يلقي الخبر
۹۰	المبحث الثاني
۹۰	«فی تأكيد الخبر و عدمه»

٩٥.....	تنبيهات
١٠٧.....	المبحث الثالث
١١٨.....	الباب الثانى
١١٨.....	فى حقيقة الإنشاء وتقسيمه
١٢٦.....	المبحث الأول
١٢٦.....	«فى الأمر»
١٣٧.....	المبحث الثانى
١٣٧.....	«فى النهى»
١٤٥.....	المبحث الثالث
١٤٥.....	«فى الاستفهام»
١٥٤.....	تنبيهات
١٧٧.....	المبحث الرابع
١٧٧.....	«فى التمنى»
١٨٦.....	المبحث الخامس
١٨٦.....	«فى النداء»
٢٠٠.....	تنبيهات
٢٠٨.....	الباب الثالث
٢٠٨.....	فى احوال المسند اليه
٢٠٨.....	المبحث الاول
٢٠٨.....	«فى ذكر المسند اليه»
٢١٣.....	المبحث الثانى
٢١٣.....	«فى حذف المسند اليه»
٢١٣.....	المبحث الثالث
٢٢١.....	«فى تعريف المسند اليه»
٢٢٢.....	الفصل الاول
٢٢٢.....	فى تعريف المسند اليه بالاضمار

٢٢٥.....	تنبيهات
٢٣٣.....	الفصل الثانى
٢٣٣.....	فى تعريف المسند إليه بالعلميه
٢٣٨.....	الفصل الثالث
٢٣٨.....	فى تعريف المسند اليه بالإشاره
٢٤٩.....	الفصل الرابع
٢٤٩.....	فى تعريف المسند إليه بالموصلية
٢٦١.....	الفصل الخامس
٢٦١.....	فى تعريف المسند اليه بال
٢٦٧.....	تنبيهان
٢٧٠.....	الفصل السادس
٢٧٠.....	فى تعريف المسند إليه بالإضافة
٢٨١.....	المبحث الخامس
٢٨١.....	«فى تقديم المسند إليه»
٢٨٨.....	المبحث السادس
٢٨٨.....	«فى تأخير المسند إليه»
٢٩١.....	الباب الرابع
٢٩١.....	فى المسند و احواله
٢٩١.....	المبحث الأول
٢٩١.....	«فى ذكر المسند وحذفه»
٢٩٧.....	المبحث الثانى
٢٩٧.....	«فى تعريف المسند أو تنكيهه»
٢٩٩.....	المبحث الثالث
٢٩٩.....	«فى تقديم المسند و تأخير»
٣٠٥.....	تنبيه
٣٠٩.....	الباب الخامس

٣٠٩.....	فى الإطلاق والتقييد
٣١٢.....	المبحث الأول
٣١٢.....	«فى التقييد بالنعت»
٣١٤.....	المبحث الثانى
٣١٤.....	«فى التقييد بالتوكيد»
٣١٦.....	المبحث الثالث
٣١٦.....	«فى التقييد بعطف اليان»
٣١٧.....	المبحث الرابع
٣١٧.....	«فى التقييد بعطف النسب»
٣٢٠.....	المبحث الخامس
٣٢٠.....	«فى التقييد بالبدل»
٣٢١.....	المبحث السادس
٣٢١.....	«فى التقييد بضمير الفصل»
٣٢٢.....	المبحث السابع
٣٢٢.....	«فى التقييد بالنواسخ»
٣٢٧.....	المبحث الثامن
٣٢٧.....	«فى التقييد بالشروط»
٣٣١.....	تنبيهات
٣٣٩.....	المبحث التاسع
٣٣٩.....	«فى التقييد بالنفى»
٣٤٠.....	المبحث العاشر
٣٤٠.....	«فى التقييد بالمفاعيل الخمسة ونحوها»
٣٤٢.....	تنبيهان
٣٤٩.....	الباب السادس
٣٤٩.....	فى أحوال متعلقات الفعل
٣٥٠.....	المبحث الاول

٣٥٠.....	«في تقديم المتعلقات علي ركني الجملة»
٣٥١.....	المبحث الثاني
٣٥١.....	«في تقديم متعلقات الفعل على الفاعل»
٣٥٣.....	تنبيهات
٣٥٧.....	الباب السابع
٣٥٧.....	في تعريف القصر
٣٥٨.....	المبحث الأول
٣٥٨.....	في طرق القصر
٣٦٢.....	تنبيهات
٣٦٤.....	المبحث الثاني
٣٦٤.....	في تقسيم القصر باعتبار الحقيقي والاضافه
٣٦٥.....	تنبيهات
٣٦٩.....	اغراض القصر
٣٧٣.....	المبحث الثالث
٣٧٣.....	في تقسيم القصر باعتبار طرفيه
٣٧٥.....	المبحث الرابع
٣٧٥.....	في تقسيم القصر الإضافي
٣٨٠.....	الباب الثامن
٣٨٠.....	في الوصل والفصل
٣٨٣.....	بلاغة الوصل
٣٨٥.....	المبحث الأول
٣٨٥.....	«في مواضع الوصل»
٣٩١.....	المبحث الثاني
٣٩١.....	«في مواضع الفصل»
٤٠٢.....	تنبيهان
٤١٢.....	الباب التاسع

٤١٢.....	فى الإيجاز والإطناب والمساواة
٤١٤.....	المبحث الأول
٤١٤.....	«فى الإيجاز وأقسامه»
٤٢٢.....	المبحث الثانى
٤٢٢.....	«فى الإطناب وأقسامه»
٤٤٢.....	المبحث الثالث
٤٤٢.....	«فى المساواة»
٤٤٥.....	خاتمه
٤٥٨.....	مقدمة
٤٦٢.....	الباب الأول
٤٦٢.....	فى التشبيه
٤٦٤.....	المبحث الأول
٤٦٤.....	«فى تقسيم التشبيه باعتبار طرفيه»
٤٧٨.....	المبحث الثانى
٤٧٨.....	«فى تقسيم التشبيه باعتبار وجه الشبه»
٤٨٢.....	تنبيه

پیشگفتار

ستایش ابدی خدایی را که منزل حقایق و معطی بیان است. و سپاس سرمدی مبدع بدیعی را که مطلع ظاهر و عیان است. او که داننده‌ی هر قال و بخشنده هر مقال و معطی هر حال است و مجاز به سوی ادراک ذاتش مسدود و کنه ذاتش بر عقل مستور و شناخت او بر قلب میسور؛ چرا که یدرکه بحقای الایمان و لایدرک بالاهوام.

و سلام بی پایان و صلوات فراوان بر روان پاک بهترین مخلوق هر دو جهان، خاتم انبیاء حضرت محمد مصطفی ﷺ و تحیت بی نهایت بر جانشین بر حق او علی مرتضی علیه السلام و وصی مصطفی ﷺ و بر بضعه‌ی او صدیقه‌ی کبری و قدیسه‌ی عظمی فاطمه زهرا علیها السلام و بر یازده فرزند او به ویژه بر سبط حادی عشر و خلیفه‌ی رحمن امام عصر حضرت حجه بن الحسن العسکری علیه السلام

شیوه ما در این کتاب چنین است که نخست مقداری از متن آورده سپس ترجمه آن ذکر می شود پس از آن شرح موارد لازم تحت عنوان بیان آورده می شود اما لازم دانستم در مقدمه کتاب کمی در باره وزن‌ها و بحرهای شعری و همچنین چگونگی تقاطع اشعار توضیحی کوتاه بدهم چون بر طلبه لازم است مقداری با علم عروض نیز آشنا باشد زیرا برخی از مباحث علم بدیع و حتی علم معانی متوقف بر آشنایی هر چند اجمالی با علم عروض است و نیز چون از اهداف علم علم بلاغت آگاهی بر کلام عرب منثور و منظومه است ضرورت آشنایی با علم عروض دوچندان می شود بنابراین علاوه بر اشاره کوتاهی که در مقدمه به علم عروض می کنیم وزن و بحر و تقطیع اکثر اشعار شاهد مثال را بیان کرده ایم.

و همچنین برای اینکه درک درستی از معنای شعر حاصل شود تلاش کردیم با مراجعه به دواوین و بسیاری از کتب ادبی ابیات قبل و بعد اشعار شاهد مثال را ذکر نموده ایم.

مقدمه

بسمه تعالی

اولین کسی که شعر عربی را قالب بندی کرد، خلیل بن احمد فراهیدی بود که حدود ۱۵ قالب شعری را استخراج کرد و یکی را هم شاگردش اخفش به آن افزود و نام آن را متدارک گذاشت؛ لذا قالب‌های شعری عرب به ۱۶ بحر رسید. خلیل بن احمد بیت شعر را به بیت شعر (خیمه) تشبیه کرد و ادوات بنای یک خیمه را برای بیت شعری استعاره گرفت و اصطلاحاتی ساخت. وی حروف یک بیت را به دو قسم تقسیم کرد:

۱. اسباب که همان طناب‌های نگهدارنده یک خیمه‌اند. هر سببی از دو حرف تشکیل می‌شود.
 ۲. اوتاد (میخ‌ها) که از سه حرف تشکیل می‌شود که حرف دوم یا سوم آن ساکن است.
- در نظر وی اختیارات شاعری در اوتاد جاری نمی‌شود؛ زیرا میخ خیمه اگر بشکند گوشه‌ای از خیمه فرو می‌ریزد. سپس اسباب را به دو قسم تقسیم کرد:

۱. اوائل

۲. ثوانی

و مقرر کرد اختیارات شاعری فقط در ثوانی می‌باشد مگر ثوانی که اگر تغییر در آن شود باعث توالی ۵ حرکت شود که اداء آن سخت می‌شود و گفت منظور از جوازات و اختیارات شعری در ثوانی این است که اگر متحرک بود جایز است ساکن شود و اگر ساکن بود جایز است ساقط شود. اوتاد: سه حرف اول از (مفاعیلن و مفاعلتن و فعولن) سه حرف آخر از (مفاعیلن و مستفعیلن و فاعیلن و مفعولات) اما فاعلاتن در همه بحرهای و تدش (علا) است مگر در مضارع که و تدش (فاع) است و گاهی و تد مستفعیلن در بحر خفیف و مجتث تغییر می‌کند و می‌شود (تفع) حال که کسی با اصطلاحات علم عروض آشنا شدیم، این ۱۶ بحر را جدا جدا مورد بررسی قرار می‌دهیم.

بیان:

در تقطیع شعر عربی برای حرف متحرک علامت (/) و برای حرف ساکن علامت (o) می‌گذاریم. صفی‌الدین حلی این بحور را به صورت شعر درآورده است تا حفظ آن آسان شود: